

UVOD

Poljoprivredna proizvodnja u 2012.godini ostvarena je u nepovoljnim klimatskim i teškim ekonomskim uslovima. Uz to stalni nedostatak sopstvenih sredstava za finansiranje tekuće poljoprivredne proizvodnje i dalje ograničava nivo primenjene agrotehnike kod većine subjekata primarne poljoprivrede. Prema procenama Republičkog zavoda za statistiku, poljoprivredna proizvodnja, na području Vojvodine u 2012.godini vrednosno je manja za 27,39%. Pad proizvodnje zabeležen je u svim granama poljoprivredne proizvodnje, na šta je veliki uticaj imala suša i nizak nivo primenjene tehnologije zbog rasta cena svih inputa i nerešenog pitanja prihvatljivog načina kreditiranja primarne poljoprivrede. Ostvareni prinosi u ratarskoj proizvodnji niži su nego predhodne godine. Vrednosno posmatrano pad proizvodnje u biljnoj proizvodnji u 2012.godini u odnosu na 2011.godinu iznosi 35,89%. U ratarskoj i povrtarskoj proizvodnji pad vrednosti proizvodnje iznosi 36,14%, u voćarskoj proizvodnji 33,83%, a u vinogradarskoj proizvodnji 22,64%.

I pored toga što je ostvarena manja proizvodnja, ovaj obim proizvodnje zadovoljiće potrebe domaćeg tržišta, ali treba imati u vidu da su proizvodni potencijali vojvođanskog agrara znatno veći te je neophodno stvoriti uslove da se oni u punom kapacitetu koriste.

II SETVA PŠENICE RODA 2013 GODINE

Sa jesenjom setvom započela je proizvodna 2012/2013.godina. Kao ni predhodnih godina, ni u ovoj setvi nisu obezbeđeni uslovi za intezivnija ulaganja, kao nužne pretpostavke za povećanje prinosa po jedinici površine, a time veće i rentabilnije proizvodnje.

Pred početak jesenje setve Vlada Republike Srbije donela je Odluku da Republička direkcija za robne rezerve izvrši robnu razmenu 9.100 tona mineralnog đubriva NPK 15:15:15 za merkantilnu pšenicu i merkantilni kukuruz roda 2012. i 2013.godine. Nažalost, đubrivo koje se nudilo na razmenu nije tehnološki prihvatljivo jer sadrži nepotrebne količine kalijumove soli.

Jesenja setva žitarica u Vojvodini obavljena je na ukupno 255.239 ha. Pšenicom je zasejano 291.422 ha što je za oko 23% više nego u jesen 2011.godine. Ozimi ječam zasejan je na 35.557 ha, ovas na 1.005 ha, raž na 793 ha, tritikale na 11.922 ha dok su ostala žita zasejana na 436 ha. Kada se tome doda ostalo jesenje industrijsko bilje, krmni usevi i stari zasadi deteline i lucerke, u Vojvodini je pod ozimim usevima ukupno 409.040 ha, što je za oko 60.000 hektara (17%) više zasejanih površina u jesenjoj setvi nego u 2011.godini.

Ranije ubiranje jarih useva i povoljni vremenski uslovi omogućili su da se sa setvom pšenice krene početkom oktobra, a do kraja optimalnog roka setva je obavljena na oko 90% površina. Povoljni vremenski uslovi tokom jeseni i zime usloveli su dobar razvoj useva. Prema podacima RHMZ količina padavina u periodu X 2012.-III 2013.godine je iznad višegodišnjeg proseka, tako da je sadržaj vlage u zemljištu zadovoljavajući. Manja količina padavina od višegodišnjeg proseka na području Vojvodine zabeležena je u novembru. Stanje ozimih useva je za sada dobro, a od vremenskih uslova tokom marta i aprila, ali i od blagovremene primene agrotehničkih mera, u prvom redu prihranjivanja, zavisice dalji razvoj i ovogodišnja proizvodnja. Takođe kiše u aprilu i maju uticaće na formiranje prinosa. Prema proceni RHMZ očekuje se da će količina padavina u periodu vegetacije biti u granicama višegodišnjeg proseka, ali će temperatura vazduha biti nešto iznad višegodišnjeg proseka. U vreme žetve pšenice, u Vojvodini se prognozira manja količina padavina u odnosu na višegodišnji prosek i pojava toplotnih talasa.

Troškovi setve pšenice roda 2013.godine, u zavisnosti da li je primenjena puna agrotehnika ili vršena redukovana obrada zemljišta i smanjena upotreba mineralnih đubriva kreću se od 32.000 din/ha

do 47.000 dinara po jednom hektaru. Cene repromaterijala (semena, đubriva, goriva) bile su veće od 15% do 40% u odnosu na cene koje su bile u jesen 2011.godine.

III USLOVI ZA REALIZACIJU PROLEĆNE SETVE U AP VOJVODINI U 2013.GODINI

Prolećna setva predstavlja najznačajniji posao u proizvodnom ciklusu poljoprivrede. Od kvaliteta i vremena obavljanja ovih radova zavise rezultati u biljnoj proizvodnji. Obim i struktura setve treba da odražava potrebe za poljoprivredno-prehrambenim proizvodima na domaćem tržištu, ali i održavanja i ekspanzije izvoza. Na osnovu ukupnih površina pod jesenjim usevima, procenjuje se da je za prolećnu setvu preostalo blizu 1,1 miliona ha koje treba obraditi i zasejati jarim usevima.

Osnovu za opredeljenje i spremnost proizvođača za zasnivanje proizvodnje u ratarstvu predstavlja ostvarenje te proizvodnje u predhodnim godinama, zadovoljstvo proizvođača i prerađivača ostvarenim ekonomskim rezultatima u predhodnim godinama, kao i uslovi privređivanja kreirani pre početka zasnivanja te proizvodnje (cene reprodukcionog materijala, ponuda prehrambene industrije, mere agrarne politike). Na strukturu setve, takođe će imati uticaja i procena proizvođača o mogućnostima ostvarivanja pozitivnih ekonomskih efekata iz zasnovane proizvodnje.

Ostvarenje proizvodnje u predhodnim godinama

OSTVARENA PROIZVODNJA NAJVAŽNIJIH USEVA U AP VOJVODINI U 2011. I 2012.GODINI

Tabela 1.

PROIZVODNJA	Ostvareno u 2011. godini			Ostvareno u 2012. godini			Indexi 2012/2011		
	ha	t/ha	tona	ha	t/ha	tona	ha	t/ha	tona
Pšenica	242.100	4,87	1.180.315	237.326	4,48	1.062.949	98	92	90
Kukuruz	733.170	6,01	4.404.542	752.350	3,03	2.283.398	103	50	52
Šećerna repa	53.921	50,96	2.747.828	60.891	36,48	2.221.471	113	72	81
Suncokret	158.792	2,52	400.088	150.714	2,24	337.361	95	89	84
Soja	151.712	2,71	411.340	150.119	1,74	260.550	99	64	63

Izvor : Republički zavod za statistiku

Proizvodnu 2011/2012.godini karakterisali su klimatski ekstremi, od hladnih i ekstremno toplih talasa do dugotrajne suše. U vreme pripreme zemljišta i setve ozimih žita bila je suša, dok je u februaru zabeležen talas hladnog vremena, koji je uticao u manjoj meri i na niže prinose ozimih žitarica. Polovinom juna nastupio je period visokih temperatura i suše. Smanjena količina vlage u zemljištu a naročiti visoke temperature su uticali nepovoljno je uticala na razvoj prolećnih poljoprivrednih useva što se odrazilo na prinos. Najveću štetu pretrpeo je kukuruz, ali su i kod industrijskih biljaka, a posebno kod soje zabeleženi manji prinosi u odnosu na 2011.godinu. (tabela 1.)

Da bi se obezbedile sirovine za prehrambenu industriju Vlada Republike Srbije donela je Uredbu o privremenom kvantitativnom ograničenju izvoza soje, suncokreta i šećerne repe. Za uvođenje zabrane izvoza soje i suncokreta nije bilo potrebe, jer je njihova cena na domaćem tržištu u vreme žetve bila veća nego na berzi u Budimpešti. Zabrana izvoza šećerne repe onemogućila je proizvođače šećerne repe koji su svoju proizvodnju ugovorili sa hrvatskim šećeranama da prodaju repu po 50 eura po toni. Proizvođači su ovim ograničenjem prinuđeni da šećernu repu prodaju po nižim cenama domaćim šećeranama. (40 eura/toni).

Zadovoljstvo proizvođača i prerađivača ostvarenim ekonomskim rezultatima u pojedinim proizvodnjama u ratarstvu u predhodnim godinama.

Sagledavanje ekonomskih efekata poslovanja u ovim proizvodnjama vršeno je preko pokazatelja bruto marže, u kojoj nisu sadržani troškovi rada i usluga. Obračun bruto marže vršen je za zemljišta koja su dobro obezbeđena fosforom i kalijumom, ali na kojima je primenjena različita tehnologija proizvodnje.

BRUTO MARŽA NAJVAŽNIJH USEVA NA PODRUČJU VOJVODINE ZA 2012.GODINU

Tabela 2.

	Redukovana (prosečna) agrotehnika		Puna agrotehnika		Redukovana (prosečna) agrotehnika	Puna agrotehnika	Redukovana (prosečna) agrotehnika	Puna agrotehnika
	Prinos t/ha	Vrednost proizvodnje po hektaru (din/ha)	Prinos t/ha	Vrednost proizvodnje po hektaru (din/ha)	Direktni troškovi repromaterijala po hektaru (din/ha)	Direktni troškovi repromaterijala po hektaru (din/ha)	Bruto marža po hektaru (din/ha)	Bruto marža po hektaru (din/ha)
Pšenica	4,48	120.960	7,00	189.000	54.479	59.317	66.481	129.683
Kukuruz	3,03	81.945	10,0	270.000	49.694	66.391	32.251	203.609
Šećerna repa	36,5	164.174	65,0	292.500	90.544	114.784	73.630	177.716
Suncokret	2,2	123.090	4,00	220.000	46.027	56.423	77.063	163.577
Soja	1,7	112.840	4,00	260.000	48.507	62.375	64.333	197.625

Izvor : Služba Udruženja poljoprivrede, prehrambene industrije i vodoprivrede Privredne komore Vojvodine

U gornjoj tabeli dat je pregled ostvarene vrednosti proizvodnje, iskazani su direktni troškovi i bruto marža po linijama proizvodnje i po hektaru. Na osnovu ovih proračuna može se doći do zaključka da je rentabilnije primeniti punu tehnologiju odnosno, uložiti od 17 do 30% više u repromaterijal obezbediti kvalitet mašinskih radova i manju potrošnju goriva nego primenjivati tradicionalnu tehnologiju. Primenom svih agrotehničkih mera, upotreba mineralnih đubriva odgovarajuće formulacije uz, analizu zemljišta i pravovremeno i adekvatno korišćenje pesticida omogućava ostvarivanje znatno boljih ekonomskih efekata.

Cene reprodukcionog materijala za setvu jarih useva

Za realizaciju prolećne setve i svih radova koji joj predhode, na tržištu su obezbeđene dovoljne količine osnovnih repromaterijala.

Sa aspekta troškova za nabavku **semena** može se konstatovati da su cene semena kukuruza i suncokreta u odnosu na prošlu godinu više za oko 20%. Cena semena šećerne repe koje obezbeđuje „Sunoco“ na istom je nivou kao predhodne godine. Cena semena soje do završetka izrade ovog materijala nije bila poznata.

Imajući u vidu izuzetnu zavisnost prinosa od upotrebe **mineralnih đubriva** u primarnoj poljoprivredi neophodno je ovom pitanju posvetiti odgovarajuću pažnju. Neophodno je edukovati proizvođače o značaju uzorkovanja zemljišta (N-min metoda) i racionalne upotrebe đubriva odgovarajuće vrste. Cene NPK đubriva koja su korištena u jesen 2012.godine su znatno veće u odnosu na cene đubriva u istom periodu u 2011.godini, dok su cene azotnih đubriva porasle za nešto više od 10% u odnosu isti period prošle godine.

Tržište je obezbeđeno dovoljnim količinama **dizel goriva**. Cena dizela sredinom februara iznosi 160 din/l i u odnosu na isti period prošle godine, skuplje za 15%.

Prema informacijama sa kojima raspolažemo, očekuje se rast cene **pesticida** za oko 10-15% u odnosu na februar 2012.godine.

Sa aspekta prodaje neophodno je naglasiti da su berzanske cene pšenice i kukuruza na berzi u Novom Sadu u padu, što će imati uticaj na nivo ulaganja u setvu.

Ponuda prehrambene industrije za ugovaranje proizvodnje

Kod ugovaranja proizvodnje šećerne repe fabrike obezbeđuju neophodni repromaterijal. "Sunoko" obezbeđuje domaće seme po ceni od 57,5 €/S.J., a strano seme po ceni od 109 €/s.j. Garantovana cena šećerne repe koja se formira na bazi kvaliteta predviđenog standardom i sa digestijom od 16% iznosi 4.800 din/t, odnosno 42 €/t. Proizvođačima koji kod njih ugovore proizvodnju šećerne repe obezbeđuju mineralno đubrivo NPK 16:16:16 (rusko đubrivo) po ceni od 450 €/t (50,4 din/kg) i NPK 15:15:15 423 €/t (47,4 din/kg), a azotna đubriva AN 33%N po ceni od 340 €/t (38 din/kg) i UREA 46%N po ceni od 407 €/t (45,5 din/kg). Naplata đubriva vrši se na jesen sa isporukom repe. Nije poznato koja kamata se primenjuje kod dinarskih zaduženja.

Ove godine poljoprivrednici koji ugovore proizvodnju šećerne repe sa fabrikama „Hellenic sugar” osim osnovne cene koja iznosi 4,8 din/kg repe sa digestijom 16% odnosno 41evro/toni obezbeđene su i subvencije za seme i to 0,3 setvene jedinice po hektaru kao i gratis sredstva za jedan tretman protiv repine pipe i jedan protiv cercospore. Sva zaduženja za preuzeti repromaterijal su dinarska, bez devizne klauzule. Nije poznat nivo kamate kod dinarskih zaduženja. Obezbeđen je beskamtni avans od 12.500 dinara po hektaru za odnegovane površine koji će biti isplaćen do kraja maja. Isplaćivaće se i stimulacija za čistoću repe 10 dinara po toni za svaki procenat nečistoće ispod 12 %. Od azotnih đubriva obezbeđuju AN 33%N po ceni od 41,73 din/kg bez PDV-a.

Procena proizvođača o mogućnostima ostvarivanja pozitivnih ekonomskih efekata iz zasnovane proizvodnje.

Na opredeljenje proizvođača šta će sejati ove godine utičaće kretanje cena osnovnih ratarskih useva na domaćem tržištu i fjučers cene na evropskim i svetskim berzama. Na evropskom i svetskom terminskom tržištu početkom februara 2013.godine cene osnovnih ratarskih useva su na približno istom nivou sve do žetve odnosno berbe.

Cena kukuruza na robnoj berzi u Mađarskoj BSE Budimpešta za isporuku u martu 2013.godine, početkom februara imala vrednost od 220,5 €/t (24,7 din/kg), dok je za kasnije isporuke cena 224,5 €/t (25 din/kg). Cena kukuruza početkom februara na Robnoj berzi u Francuskoj, za isporuke do nove berbe kreće sa na nivou od 236 €/t (26,4 din/kg). Sadašnja cena kukuruza na berzi u Čikagu, a za isporuku u martu iznosi 279,12 \$/toni (23,7 din/kg), dok je za isporuku u septembru cena manja za 23%. Cena kukuruza na ruskom tržištu početkom februara iznosi 302,8 \$/toni (25,7 din/kg). Procene da će zbog lošeg roda kukuruza na domaćem tržištu na leto ponuda kukuruza biti mala, nije uticala na veću tražnju za kukuruzom. Razlog male tražnje jeste nelikvidnost domaćih potošača ali i problemi sa aflatoksinom, što se odražava na cenu koja je pala za 15% u odnosu na cenu koja je bila u berbi. Trenutna cena kukuruza na Produktnoj berzi u Novom Sadu iznosi 23,50 din/kg.

Cena suncokreta na berzi u Mađarskoj, prema sadašnjem stanju sa berze, iznosi 478,65 €/t (47,8 din/kg), dok na ruskom tržištu suncokret se prodaje po ceni od 600 USD/tona (51,00 din/kg). Cena suncokreta u istom periodu prošle godine na berzi u Budimpešti iznosila je 392 €/t (41,3 din/kg).

Cena soje rod 2012.godine prema izveštaju „Žita Srbije“, početkom februara, iznosi 58-61 din/kg (bez PDV), dok se cena sojine sačme kreće od 58,5-69 din/kg bez PDV. Cena soje na domaćem tržištu u istom periodu prošle godine kretala se od 38,5 din/kg do 39,5 din/kg, a sojine sačme 35,5-37 din/kg. Soja u zrnju cif Rotterdam kreće se na nivou od oko 600 USD/ tona (51 din/kg), a sojina sačma 541 USD/toni (46 din/kg). Cena na berzama u SAD je 533 USD/ tona (45,3 din/kg). Trenutna berzanska cena domaće soje veća je u odnosu američku soju od 15-30%.

Mere agrarne politike

Jedan od faktora koji utiče na odluku proizvođača o zasnivanju nove proizvodnje jesu mere agrarne politike. Ove godine donešen je Zakon o podsticajima u poljoprivredi, a očekuje se da se donesu podzakonska akta koja bi obezbedila mogućnost da se proizvođači na trajnijim osnovama opredeljuju za pojedine proizvodnje.

Na osnovu ovih faktora koji utiču na opredeljenje proizvođača za zasnivanje određene proizvodnje u ratarstvu, može se proceniti da će u prolećnoj setvi 2013.godine doći do smanjenja površina pod šećernom repom.

Mere agrarne politike, zbog donošenja podzakonskih akata, i datuma do kada je moguće ažurirati i registrovati gazdinstvo (31.03.2013.) kasne kao i ranijih godina.